

Ба Шўрои диссертационии 6D.KOA-013-и
назди Донишгоҳи давлатии ҳуқук, бизнес ва
сиёсати Тоҷикистон
735700, ш. Хуҷанд, 17 мкр-н, бинои 1.

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ – доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор Амонова
Дилбар Субҳоновна ба диссертасияи Негматов Шукруллоҳон
Лутғуллоевич дар мавзӯи «Идоракуни иқтидори меҳнатӣ дар
таъмини рушди иқтисодиёти минтақа (дар мисоли вилояти
Суғд), ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) –
доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050600 – Иқтисодиёт (6D050606 –
Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ) пешниҳод шудааст.

Муҳиммият ва мубрамияти мавзӯи кори диссертационии ичрошуда
ва барои тақриз пешниҳод шудаи Негматов Шукруллоҳон Лутғуллоевич
дар он таҷассум меёбад, ки идоракуни рушди иқтидори меҳнатӣ, маҳсусан
дар иқтисодиёти минтақавию ҳудудии ҷумҳурӣ яке аз омилҳои муҳими
баланд бардоштани самаранокии нишондиҳандаҳои иқтисодию иҷтимоии
тамоми мамлакат ба ҳисоб меравад. Аз ин нуқтаи назар, таҳқиқоти гузаронидай
муаллиф дар ҷаҳорҷӯбай кори диссертасионӣ бамаврид ва саривақтӣ буда,
мавзӯъ, мақсад ва вазифаҳои кори диссертационии мушаххас ба омӯзиш ва
азхудкунии назарияю амалияи идоракуни рушди иқтидори меҳнатӣ дар сатҳи
иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ баҳшида шудааст.

Чӣ хеле, ки дар рисолаи диссертасионӣ қайд карда шудааст, рушди
иқтисодӣ дар минтақаи алоҳида гирифта шуда дар он сурат комил мешавад,
ки ҳар як шаҳс барои кори шоиста ва татбиқи иқтидори меҳнатии ҳуд имтиёз
дошта бошад. Инро бошад, бо роҳи баланд бардоштани самаранокии
идоракуни иқтидори меҳнатӣ ва бо таъмин намудани афзоиши иқтисодиёти
минтақа ба даст даровардан мумкин аст (с. 5). Аз ин лиҳоз, мавзӯи
интихобгардида бо тағироту ислоҳотҳое, ки имрӯз дар соҳаҳои гуногуни
иқтисодиёти мамлакат гузаронида шуда истодааст, вобаста буда ба ҳалли
вазифаҳои аввалиндараҷаи баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳолӣ дар
нохияҳои ҷумҳурӣ баҳшида шудааст.

Ҳамин тарик, чӣ хеле, ки дар боло қайд намудем, мавзӯи диссертатсияи тақризшаванда актуалӣ буда, таҳқиқоти гузаронида шуда дар ин самт сари вақтӣ мебошад, ки дар он ҳалли муаммоҳои дар соҳаи мазкур ҷой дошта мавриди омӯзиш қарор гирифтааст.

Сатҳи асоснокии муқаррароти илмӣ, пешниҳодҳо ва хулосаҳои диссертатсия

Назария ва методологияи таҳқиқоти мазкур ба корҳои илмии олимони классик дар самти назарияи иқтисодӣ, инчунин санадҳои меъёрию ҳукуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, корҳои илмии иқтисодчиёни ватаниву ҳориҷӣ оид ба масъалаҳои идоракуни истеҳсолот, рушди иқтидори меҳнатӣ ва принсипҳою омилҳову ҳусусиятҳои он дар сатҳи минтақавӣ асоснок карда шудааст.

Пешниҳодот ва хулосаҳои кори диссертатсионӣ дар таҳия ва омӯзиши ҷанбаҳои назариявӣ, тадбирҳои ташкилӣ-иқтисодӣ ва пешниҳодҳои амалӣ оид ба идоракуни иқтидори меҳнатӣ дар таъмини рушди иқтисодиёти минтақа зоҳир гардидаанд.

Дар рафти таҳқиқот аз тарафи муаллиф усулҳои таҳлилӣ-абстрактӣ, диалектикӣ, иқтисодӣ-оморӣ, таҷрибавию иҷтимоӣ истифода бурда шудаанд.

Сохтор ва мундариҷаи кор

Бояд маҳсусан қайд намуд, ки мақсад ва вазифаҳое, ки муаллиф дар кори диссертатсионӣ дар назди худ гузоштааст, бо номи мавзӯъ, ҳадафи таҳқиқоти гузаронидашуда ва сохтори мантиқан дуруст тартиб дода шуда мувоғиқат мекунанд. Инчунин хулоса ва тавсияҳои пешниҳодшудаи муаллиф аз ҷиҳати илмӣ асоснок кардашуда ва дақиқ буда ба коркардҳои назариявию методӣ ва маълумотҳои омориву мушоҳидавии таҳқиқотӣ такя мекунанд.

Ҳамин тарик, рисолаи диссертатсионии ба тақриз пешниҳод карда шуда аз муқаддима, се боб, нӯҳ зербоб, хулоса ва пешниҳодҳо, феҳристи

адабиёти истифодашуда иборат буда, он дар 174 саҳифаи компьютерӣ чоп шудааст.

Дар **муқаддима** мубрамӣ ва зарурияти баргузории таҳқиқоти гузаронидашуда асоснок карда шуда, таҳқиқи дараҷаи илмӣ, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо, мавзӯҳои илмӣ ва тавсифи умумии он (мақсад, вазифаҳо, объект, предмет, фарзия, асосҳои назариявию навгонии илмӣ, натиҷаҳои муҳимтарини ба даст дароварда шуда ва ғ.) қайд карда шудаанд.

Боби якӯми рисола, ки “Асосҳои назариявӣ-методии таҳқиқи идоракуни иқтидори меҳнатии минтақа” номгузорӣ карда шуда аст, ба омӯзиши моҳияти иқтисодии иқтидори меҳнатии минтақа ҳамчун объекти идоракунӣ (с. 15–31), равияҳои методии баҳодиҳии истифодабарии иқтидори меҳнатии минтақа (с. 31–40) ва асосҳои институтсионалии ташаккул ва рушди он (с. 41–54) башида шудааст.

Ба воситаи азхуд намудани масъалаҳои таҳқиқшаванда муаллиф, фикри худро изҳор намуда, асоснок менамояд, ки дар хочагии кишоварзии минтақа шумораи иқтидори шуғли меҳнат аз талабот ба он зиёдтар аст, лекин ин боиси пешрафти иқтисодиёти саноати минтақа ва ҷумҳурӣ намегардад (с. 21). Ӯ инчунин қайд мекунад, ки ҳангоми арзёбии иқтидори меҳнатӣ бояд хусусияти хоси фаъолияти минтақаи таҳлилшавандай дар интихоби инфиродии таркиб ва аҳамияти параметрҳои ташкилдиҳандай он ифода меёфта ба назар гирифта шуда ва агар зарур бошад, арзиши ҷузъҳои иқтидори меҳнатӣ бознигарӣ карда шавад. Лекин, чунин таҷдиди назар бояд танҳо дар сурати тағйироти ҷиддӣ даровардан дар стратегияи рушди минтақа анҷом дода шавад (с. 36).

Дар боби дуюм “Хусусиятҳои ташаккул, ҳолат ва самаранокии истифодабарии иқтидори меҳнатии вилояти Суғд” хусусияту муаммоҳои ташаккул ва истифодабарии иқтидори меҳнатии вилоят (с. 55–77), омилҳои иҷтимоию демографӣ (с. 78–91) ва инчунин ҷанбаҳои иқтисодии ташаккул ва амсиласозии он (с. 92–106) дида баромада шудаанд.

Тавре, ки муаллиф дар ин боб қайд карда аст, ташаккул ва самтҳои истифодабарии иқтидори меҳнатӣ дар вилояти Суғд, ки яке аз минтақаҳои пуриқтидори чумхурӣ ба ҳисоб меравад, хусусиятҳои хоси худро дорад, ки дар вақти дида баромадани ин хусусиятҳо омилҳо ва усулҳоеро истифода бурдан лозим аст, ки ба фаъолияти низоми институтҳо, муасиссаҳо ва ташкилотҳои чумхуриявию минтантақавӣ такя намоянд (с. 55).

Ҳамчунин, дар ин боб муаллиф дуруст қайд мекунад, ки зиёд будани вазни қиёсии аҳолии қобили меҳнат ва аз ҷиҳати иқтисодӣ фаъол яке аз омилҳои муҳими ташаккули иҷтидори меҳнатӣ буда, инчунин яке аз афзалиятҳои муҳимми рақобатпазирии иқтисодии минтақа ба ҳисоб меравад. Нишондиҳандаи дигари демографии ташаккули иқтидори меҳнатӣ нобаробар ҷойгир шудани аҳолӣ дар минтақа ба ҳисоб меравад, ки ба ҳаҷми маҳсулоти саноатии на танҳо дар вилоят истеҳсолшаванда, балки чумхурӣ ҳам таъсири калон мерасонад (с. 85-86).

Боби сеюм “Самтҳои асосии баланд бардоштани самаранокии идоракуни иқтидори меҳнатии минтақа” номида шуда, дар он низоми идоракуни минтақавии иқтидори меҳнатӣ (с. 107-120), рушди бозори меҳнат ҳамчун омили идораи самараноки иқтидори меҳнатии минтақа (с. 120-135) ва инчунин такмили механизми идоракуни давлатии иқтидори меҳнатӣ (с. 136-148) мавриди баррасӣ ва таҳқиқи илмӣ қарор гирифтаанд.

Дар ин бахши ниҳоявӣ муаллифи рисолаи диссертационӣ қайд менамояд, ки низоми идоракуни иқтидори меҳнатӣ дар минтақа бо назардошли афзалиятҳои рушди иҷтимоию иқтисодӣ ба роҳ монда шуда, асоси ташаккул, тақсимот ва истифодаи аҳолии қобили меҳнатро танзим мекунад, объект ва субъекти идоракуниро муттаҳид намуда, ягонагии амалкарди онҳоро таъмин менамояд (с. 107).

Дар асоси ин гуфтаҳо муаллиф раванди танзими иқтидори меҳнатиро дар марҳилаҳои ташаккулёбӣ, тақсимот ва истифода муфассалтар мавриди таҳқиқ қарор дода (с. 112) бо мақсади мукаммалгардонидани низоми

идоракунӣ дар вилояти Суғд, дар асоси истифодаи амсилаи Н.Н. Некрасов ва тибқи амалигардонии Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон, эҳтиёҷотро ба корхонаҳои навтаъсис ва дар навбати худ эҳтиёҷоти ин намуди корхонаҳоро ба мутахассисони дорои мълумоти олий ва миёнаи касбӣ муайян менамояд (с. 114-120).

Дар зербоби охирон аз тарафи муаллиф ҳамчунин дар асоси омӯзиши ҷараёни ташаккул ва истифодаи иқтидори меҳнатӣ дар вилояти Суғд алгоритми танзими давлатии идоракуни иқтидори меҳнатӣ пешниҳод ва асоснок карда шудааст (с. 138-139, расми 3.3).

Дар охир **хулосаҳо ва пешниҳодҳои** мушаххаси илмии дар натиҷаи гузаронидани таҳқиқот ҷамъбаст карда шуда оварда шудаанд (с. 149-153).

Феҳристи адабиёти истифодашуда 161 номгӯи адабиёти илмию методии дида баромада ва истифода шударо дар бар мегирад.

Эътимоднокии баёнияҳои илмӣ, хулосао тавсияҳои дар диссертатсия овардашуда

Ба фикри мо, муаллифи рисолаи тақризшаванда ба қадри имкон ва лозима диссертатсияро дар пояи устувори илмӣ ва назариявӣ таҳия намуда, дар ҷамъбости таҳқиқ, пайдарпаии таҳлил ва хулосабарории натиҷаҳо заҳмати зиёде ба ҳарҷ додааст. Хулоса ва тавсияҳои дар рисола овардашуда дар асоси гузаронидани таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқотҳои назариявӣ ва таҷрибавӣ пешниҳод карда шудаанд.

Навгониҳои илмии таҳқиқот ва хулосаҳои ба дастомадаи дар кори диссертатсионӣ овардашуда

Навгонии илмии таҳқиқот аз инкишофи назарияи ташаккули иқтидори меҳнатӣ, асосноккунӣ ва таҳияи пешниҳодҳо оид ба баланд бардоштани самаранокии идоракуни иқтидори меҳнатӣ ва тавсияҳои амалий оид ба таъмини рушди иқтисодии минтақа иборат буда дар натиҷаҳои муҳимтарини ба даст овардаи муаллиф, ки унсурҳои навгонии илмиро доранд, таҷассум ёфтаанд (с. 9-11).

Камбудиҳо ва норасоиҳои диссертатсия

Дар баробари комёбихои назарраси дар боло қайд гардида, дар диссертатсия баъзе норасоӣ ва камбудиҳое мавҷуданд, ки ба назар гирифтани онҳо, ба фикри мо, ба фоидай кор хоҳад буд.

1. Хуб мешуд, агар дар муқаддима ҷузъи 6-и натиҷаҳои муҳимтарини таҳқиқоти диссертационӣ, ки унсурҳои навғонии илмиро доранд, аниқ ва аз ҷиҳати илмӣ таҳrir карда шавад.

2. Ба фикри мо, ҳангоми таҳлили илмии масъалаҳои омухташавандა агар муаллиф таҷрибаи хориҷӣ, маҳсусан, дар давлатҳои Осиёи Миёнро оиди истифодаи иқтидори меҳнатӣ ва имкониятҳои идоракунии онро омӯҳта роҳҳои истифода бурдани онҳоро дар минтақаҳои ҷумҳурий нишон медод, бартарииҳои рисолаи диссертационӣ зиёдтар мешуданд.

3. Дар матни рисолаи тақризшавандა ҳангоми омӯзиши ҷанбаҳои илмӣ ва таҳлили ҳолатҳои мавҷуда, ба фикри мо, ҳатогии мантиқие дар мағҳумҳои “иқтидори меҳнатӣ” ва “иқтидори меҳнат” ҷой дорад, ки онҳоро муаллиф бояд мақсаднок истифода мебурд.

4. Дар баъзе ҷадвалу расмҳо сарчашмаҳо оварда нашудаанд ва таҳлили онҳо аз ғалатҳои имлоио техникий холӣ нестанд, ки баҳсталаб буда фахмидани фикри муаллифро душвор мегардонанд.

Ба фикри мо камбудиҳои номбар шуда ҳарактери тавсиявӣ дошта ислоҳшаванданд ва ба арзиши баланди илмии рисолаи диссертационии иҷрошуда таъсир расонида наметавонанд.

Хуноса

Ҳамин тарик рисолаи диссертационии Негматов Шукруллоҳон Лутғуллоевиҷ дар мавзӯи «Идоракунии иқтидори меҳнатӣ дар таъмини рушди иқтисодиёти минтақа (дар мисоли вилояти Суғд», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D050600 – Иқтисодиёт (6D050606 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ) пешниҳод шудааст, ба талаботи Комиссияи Олии Аттестационии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобғӯ буда, барои ҳимоя тавсия

карда мешавад. Он дар сатҳи баланди илмӣ-методии ба талабот ҷавобгӯ ичро гардида, кори мустақилонаи илмии ба итном расида ба ҳисоб меравад.

Диссертатсия натиҷаи таҳқиқоти бисёрсолаи унвонҷӯ буда, натиҷаҳои ба даст овардаи ўбоварибахш мебошанд ва бешубҳа арзиши муайянни илмию амалӣ доранд. Тавсияҳои дар натиҷаи таҳқиқоти гузаронида шуда ба даст оварда шуда метавонанд ҳангоми коркард ва такмилдиҳии механизмҳои рушди иқтидори меҳнатӣ дар бахши аграрии минтқаҳои ҷумҳурий арзёбӣ ва истифода бурда шаванд.

Автореферати рисолаи номзадӣ мақсад ва нуқтаҳои асосии таҳқиқотро дар бар мегирад ва мувофиқи талаботи мавҷуда тайёр карда шудааст.

Ҳамин тарик, ба фикри мо рисолаи диссертационии Негматов Шукруллохон Лутфуллоевич ба талаботи муқаррар намудаи Комиссияи Олии Аттестационии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба омода намудани диссертатсия барои дарёғти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050600 – Иқтисодиёт (6D050606 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ) арзанда мебошад.

Муқарризи расмӣ
профессори
кафедраи “Менеджмент ва маркетинг”-и
Донишгоҳи славянӣ Русияву Тоҷикистон
д.и.и., профессор

Суроға:
ш. Душанбе, кӯчаи М. Турсунзода, 30
Телефон: 918-74-94-94
E-mail: dilbar_amonova@mail.ru

6. 09. 2023